

Висновки Верховного Суду України, викладені у рішеннях, прийнятих за результатами розгляду заяв про перегляд судових рішень за II півріччя 2014 р.¹

220.040.000 Соціальний захист державних службовців

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування статей 33 та 37 Закону України від 16 грудня 1993 р. № 3723-XII «Про державну службу» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі — Закон № 3723-XII) щодо виплат, з яких складається заробітна плата державного службовця, та їх врахування при обчисленні розміру пенсії.

За змістом ст. 37 Закону № 3723-XII пенсія державним службовцям призначається в розмірі 80 відсотків від сум їх заробітної плати, на які нараховується збір на обов'язкове державне пенсійне страхування.

Частиною 1 ст. 1 Закону України від 24 березня 1995 р. № 108/95-ВР «Про оплату праці» (далі — Закон № 108/95-ВР) встановлено, що заробітна плата — це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу.

Статтею 2 цього Закону визначено структуру заробітної плати, до якої входять: основна та додаткова заробітна плата, а також заохочувальні та компенсаційні виплати.

Частиною 2 ст. 33 Закону № 3723-XII передбачено, що заробітна плата державних службовців складається з посадових окладів, премій, доплати за ранги, надбавки за вислугу років на державній службі та інших надбавок.

Аналіз зазначених положень дає підстави для висновку, що матеріальна допомога на оздоровлення та допомога для вирішення соціально-побутових питань входили до системи оплати праці державного службовця.

Крім того, ст. 66 Закону України від 5 листопада 1991 р. № 1788-XII «Про пенсійне забезпечення» (далі — Закон № 1788-XII) врегульовано види оплати праці, що враховуються при обчисленні пенсій.

Відповідно до ч. 1 ст. 66 цього Закону до заробітку для обчислення пенсії включаються всі види оплати праці (виплат, доходу), на які відповідно до Закону України від 9 липня 2003 р. № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі Закон — № 1058-IV) нараховується збір на обов'язкове державне пенсійне страхування, в межах максимальної величини фактичних витрат на оплату праці найманих працівників, оподаткованого доходу (прибутку), сукупного оподаткованого доходу (граничної суми заробітної плати (доходу), з яких справляються страхові внески (збори) до соціальних фондів, що діяла на день одержання зазначеного заробітку (виплат, доходу)).

Згідно зі ст. 41 Закону № 1058-IV до виплат (доходів), що враховуються в заробітну плату (дохід) застрахованої особи для обчислення пенсії, належать, зокрема: суми виплат, отримуваних застрахованою особою після набрання чинності цим Законом, з яких згідно з цим самим Законом були фактично нараховані (обчислені) та сплачені страхові внески; суми виплат, отримуваних застрахованою особою до набрання чинності цим Законом, у межах сум, на які відповідно до законодавства, що діяло раніше, нараховувалися внески на державне соціальне страхування або збір на обов'язкове державне пенсійне страхування.

За змістом зазначених норм отримувані застрахованою особою суми виплат, з яких були

¹ Продовження. Початок матеріалу опубліковано в журналі за 2015 р. — № 8. — С. 9—17; № 9. — С. 2—14.

фактично нараховані та сплачені страхові внески або збір на обов'язкове державне пенсійне страхування, враховуються в заробіток (дохід)

Таким чином, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України, аналізуючи положення ст. 37 Закону № 3723-XII, ст. 41 Закону № 1058-IV та ст. 66 Закону № 1788-XII, дійшла висновку, що суми виплат, із яких були фактично нараховані та сплачені страхові внески або збір на обов'язкове державне пенсійне страхування,

застрахованої особи для обчислення пенсії незалежно від того, чи входять вони до структури заробітної плати.

зокрема матеріальна допомога на оздоровлення та допомога на вирішення соціально-побутових питань, сума індексації заробітної плати, включаються до складу заробітної плати державного службовця та враховуються при обчисленні розміру його пенсії (*постанова Верховного Суду України від 16 вересня 2014 р. у справі № 21-314а14*).

230.000.000 Державне регулювання зайнятості населення

230.030.000 Безробітні (статус)

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень статей 1 та 3 Закону України від 1 березня 1991 р. № 803-XII «Про зайнятість населення» (чинного на час виникнення спірних відносин; далі — Закон № 803-XII) щодо неможливості визнання осіб, які зареєстровані як фізичні особи—підприємці, безробітними та виплати їм допомоги по безробіттю.

Підпунктом «б» п. 3 ст. 1 Закону № 803-XII визначено, що в Україні до зайнятого населення належать, зокрема, громадяни, які самостійно забезпечують себе роботою, включаючи підприємців.

За змістом ст. 2 Закону № 803-XII безробітними визнаються працездатні громадяни працездатного віку, які через відсутність роботи не мають заробітку або інших передбачених законодавством доходів і зареєстровані у державній службі зайнятості як такі, що шукають роботу, готові та здатні приступити до роботи.

Статтею 47 Закону України від 15 травня 2003 р. № 755-IV «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб—підприємців» встановлено, що дата внесення до Єдиного державного реєстру запису про проведення державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичної особи—підприємця (далі — ФОП) є датою державної реєстрації припинення підприємницької діяльності ФОП.

Пунктом 8 ч. 1 ст. 31 Закону України від 2 березня 2000 р. № 1533-III «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі — Закон № 1533-III) передбачено, що виплата допомоги по безробіттю припиняється у разі, зокрема, призначення ви-

плати на підставі документів, що містять неправдиві відомості.

Відповідно до абзацу 1 ч. 3 ст. 36 Закону № 1533-III сума виплаченого забезпечення та вартості наданих соціальних послуг застрахованій особі внаслідок умисного невиконання нею своїх обов'язків та зловживання ними стягується з цієї особи відповідно до законодавства України з моменту виникнення обставин, що впливають на умови виплати їй забезпечення та надання соціальних послуг.

Пунктом 6.14 Порядку надання допомоги по безробіттю, у тому числі одноразової її виплати для організації безробітними підприємницької діяльності, затвердженого наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 20 листопада 2000 р. № 307 (зареєстровано в Міністерстві юстиції України 14 грудня 2000 р. за № 915/5136), передбачено, що якщо під час одержання допомоги по безробіттю безробітний своєчасно не подав відомості про обставини, що впливають на умови її виплати, з безробітного стягується сума виплаченої допомоги по безробіттю з моменту виникнення цих обставин. Якщо безробітний відмовився добровільно повернути зазначені кошти, то питання щодо їх повернення вирішується в судовому порядку.

Аналіз зазначених норм дає підстави вважати, що особа, зареєстрована як ФОП (незалежно від того, сплачує вона єдиний податок чи перебуває на загальній системі оподатку-

вання), не може бути визнана безробітною і не має права на виплату допомоги по безробіттю (*постанова Верховного Суду України від 8 липня 2014 р. у справі № 21-79а14*).

240.000.000 Державне регулювання соціального страхування і соціального забезпечення

240.010.000 Загальні питання соціального страхування і соціального забезпечення

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування ч. 3 ст. 36 Закону України від 2 березня 2000 р. № 1533-III «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі — Закон № 1533-III) щодо неправомірності стягнення матеріального забезпечення на випадок безробіття з осіб, які, будучи зареєстрованими як безробітні, отримували від комерційного банку винагороду, публічно обіцяну ним при укладенні договору про банківське обслуговування.

За правилами частин 2 та 3 ст. 36 Закону № 1533-III, яка визначає права, обов'язки та відповідальність застрахованих осіб, такі особи, зареєстровані в установленому порядку як безробітні, зобов'язані своєчасно подавати відомості про обставини, що впливають на умови виплати їм забезпечення та надання соціальних послуг. Сума виплаченого забезпечення та вартості наданих соціальних послуг застрахованій особі внаслідок умисного невиконання нею своїх обов'язків та зловживання ними стягується з цієї особи відповідно до законодавства України з моменту виникнення обставин, що впливають на умови виплати їй забезпечення та надання соціальних послуг.

Одним із видів матеріального забезпечення на випадок безробіття згідно із ч. 1 ст. 7 Закону № 1533-III є допомога по безробіттю.

Відповідно до підпункту 1 п. 5.5 розд. 5 Порядку надання допомоги по безробіттю, у тому числі одноразової її виплати для організації безробітними підприємницької діяльності, затвердженого наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 20 листопада 2000 р. № 307, виплата допомоги по безробіттю припиняється, зокрема, у разі працевлаштування безробітного, зайняття підприємницькою або іншою діяльністю, пов'язаною з одержанням доходу безпосередньо від цієї діяльності, виконання робіт (послуг) за цивільно-правовими угодами (з дня працевлаштування, державної реєстрації як суб'єкта підприємницької або іншої діяльності, виконання робіт (послуг) за цивільно-правовими угодами).

Абзацом 2 підпункту 1 п. 20 Порядку реєстрації, перереєстрації та ведення обліку громадян, які шукають роботу, і безробітних, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2007 р. № 219 (чинного на час виникнення спірних відносин), встановлено, що громадяни, зареєстровані як такі, що шукають

роботу, та безробітні, знімаються з обліку з дня працевлаштування, в тому числі на сезонні або загальнодержавні оплачувані громадські роботи, державної реєстрації фізичної особи—підприємця, укладення цивільно-правового договору, предметом якого є діяльність, спрямована на виконання власними силами робіт, надання послуг. При цьому в картці робиться запис про прийняття на роботу, зазначаються дата і номер наказу, дата державної реєстрації фізичної особи—підприємця, дата укладення цивільно-правового договору.

Суди встановили, що публічне акціонерне товариство комерційний банк «Приватбанк» (далі — Банк) публічно запропонував усім агентам, у тому числі його клієнтам, виплати за залучення нових клієнтів згідно із затвердженими цією банківською установою Умовами та правилами надання банківських послуг. Між Банком та Особою 1 укладено договір про банківське обслуговування. Як клієнт Банку, Особа 1, виконавши визначені цією банківською установою спеціальні умови, за яких проводяться виплати агентам, що надали інформацію, необхідну для випуску банківського продукту/послуги та для залучення нового клієнта, отримала відповідну винагороду.

Звернена до невизначеного кола осіб обіцянка майнової винагороди за досягнення обумовленого результату тому, хто досягне цього результату, за змістом гл. 78 підрозділу 2 «Недоговірні зобов'язання» розд. III ЦК України є публічною обіцянкою винагороди.

Юридична наука визначає публічну обіцянку винагороди як односторонній правочин, особливостю якого є те, що він відбувається стосовно невизначеного кола осіб, а учасником правочину, яке виникає на його основі, може бути кожен, хто досягне зазначеного в правочині результату.

Надавши Банку послуги із залучення нових клієнтів, за що була отримана відповідна винагорода, Особа 1 приєдналася до публічної обіцянки винагороди, повідомленої при підписанні договору про банківське обслуговування, тобто фактично вчинила інший односторонній правочин — передала результат, обумовлений у вказаній обіцянці. Таким чином, між вказаними суб'єк-

З огляду на зазначене колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що вчинення зареєстрованою у центрі зайнятості особою — клієнтом банківської установи за договором про банківське обслуговування — дій на досягнення результату за наданою такою установою публічною обіцянкою винагороди

тами виникли зобов'язання з публічної обіцянки винагороди — різновиду недоговірних зобов'язань, а не з надання послуг за цивільно-правовою угодою.

Надання таких послуг не можна віднести і до інших ознак зайнятого населення, визначених у п. 3 ст. 1 Закону № 803-XII.

не змінює статусу цієї особи як безробітної у розумінні Закону № 803-XII та не впливає на умови виплати їй матеріального забезпечення на випадок безробіття, тому стягнення такого забезпечення на підставі ч. 3 ст. 36 Закону № 1533-III є неправомірним (*постанова Верховного Суду України від 30 вересня 2014 р. у справі № 21-367a14*).

2. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень ст. 1197 ЦК України та Закону України від 23 вересня 1999 р. № 1105-XIV «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі — Закон № 1105-XIV) стосовно пріоритетності застосування норм зазначених актів законодавства у правовідносинах щодо страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання.

Відповідно до ч. 1 ст. 4 Закону № 1105-XIV законодавство про страхування від нещасного випадку складається із Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, цього Закону, КЗпП України, Закону України «Про охорону праці» та інших нормативно-правових актів.

Правове регулювання страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання за своїм завданням та сферою дії є дещо відмінним від правового регулювання цивільно-правових відносин в цілому.

Це підтверджується тим, що згідно з ч. 2 ст. 999 ЦК України до відносин, що впливають із обов'язкового страхування, застосовуються положення цього Кодексу, якщо інше не встановлено актами цивільного законодавства.

Частиною 1 ст. 34 Закону № 1105-XIV встановлено, що сума щомісячної страхової виплати встановлюється відповідно до ступеня втрати професійної працездатності та середньомісячного заробітку, що потерпілий мав до ушкодження здоров'я.

Аналізуючи зазначені норми права, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що до виниклих правовідносин слід застосовувати норми ст. 34 Закону № 1105-XIV як спе-

Водночас відповідно до ч. 1 ст. 1197 ЦК України розмір втраченого фізичною особою внаслідок каліцтва або іншого ушкодження здоров'я заробітку (доходу), що підлягає відшкодуванню, визначається у відсотках від середнього місячного заробітку (доходу), який потерпілий мав до каліцтва або іншого ушкодження здоров'я, з урахуванням ступеня втрати потерпілим професійної працездатності, а за її відсутності — загальної працездатності.

Середньомісячний заробіток (дохід) обчислюється за бажанням потерпілого за дванадцять або за три останні календарні місяці роботи, що передували ушкодженню здоров'я або втраті працездатності внаслідок каліцтва чи іншого ушкодження здоров'я. Якщо середньомісячний заробіток (дохід) потерпілого менший від п'ятикратного розміру мінімальної заробітної плати, розмір втраченого заробітку (доходу) обчислюється виходячи з п'ятикратного розміру мінімальної заробітної плати.

ціального, без субсидіарного (додаткового) застосування правила, указанного в абзаці 2 ч. 1 ст. 1197 ЦК України (*постанова Верховного Суду України від 25 листопада 2014 р. у справі № 21-503a14*).

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень Закону України від 23 вересня 1999 р. № 1105-XIV «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі — Закон № 1105-XIV), Інструкції про порядок перерахування, обліку та витрачання страхових коштів Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України, затвердженої постановою правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України (далі — Фонду) від 20 квітня 2001 р. № 12 (чинної на час виникнення спірних відносин), Інструкції про порядок перерахування, обліку та витрачання страхових коштів Фонду, затвердженої постановою правління Фонду від 12 липня 2007 р. № 36 (зареєстровано в Міністерстві юстиції України 1 серпня 2007 р. за № 867/14134; чинної на час виникнення спірних відносин; далі — Інструкція) щодо перерахунку страхових внесків за новим страховим тарифом у випадках, коли страхувальником відповідні внески сплачувалися не за основним видом діяльності.

Суди встановили, що товариство з обмеженою відповідальністю (далі — Товариство) зареєстроване як платник страхових внесків (страхувальник) на загальнообов'язкове державне страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань у Фонді в м. Першотравенську Дніпропетровської області (далі — відділення Фонду). Відділення Фонду з 27 квітня по 11 червня 2009 р. провело перевірку позивача за період з 21 листопада 2006 р. по 31 грудня 2008 р., за результатами якої склало акт від 11 червня 2009 р. № 39. У ході перевірки встановлено порушення Товариством вимог ч. 2 ст. 45 Закону № 1105-XIV, у зв'язку з чим йому було донараховано суму недоїмки зі сплати страхових внесків у розмірі 1 млн 387 тис. 589 грн 18 коп. та 156 тис. 467 грн пені.

При перевірці бухгалтерської звітності та даних розд. 2 державних статистичних спостережень за формою № 1-Підприємництво (річна) за 2007 та 2008 роки, які надавалися відповідачем, було виявлено, що найбільшу питому вагу в загальному обсязі реалізованої продукції (робіт, послуг) має вид економічної діяльності за кодом КВЕД 28.11.0 «Виробництво будівельних металевих конструкцій», який відповідає 66 класу професійного ризику виробництва та страховому тарифу в розмірі 6,52 %.

Згідно з підпунктом 2.5.1 Порядку здійснення контролю за правильністю нарахування, своєчасністю і повнотою сплати страхувальниками страхових внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, інших платежів до Фонду та цільовим використанням коштів, затвердженого правлінням Фонду від 17 жовтня 2003 р. № 68, під час перевірки

а не 54 класу професійного ризику виробництва, страховий тариф за яким становить 2,47 %.

Крім цього, суди встановили, що 26 січня 2009 р. позивач надіслав на адресу відповідача повідомлення № 1662 про взяття на облік, відповідно до якого останнього було віднесено до 66 класу професійного ризику виробництва і встановлено страховий тариф на державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання у розмірі 6,52 %. До винесення зазначеного повідомлення Товариство відносилося до 54 класу професійного ризику виробництва, а страховий тариф становив 2,47 %.

Відповідно до пунктів 2, 3 ч. 2 ст. 45 Закону № 1105-XIV роботодавець повинен своєчасно та повністю нараховувати і сплачувати в установленому порядку страхові внески до Фонду, інформувати робочий орган Фонду про зміну технології робіт або виду діяльності для переведення його до відповідного класу професійного ризику.

Сума страхового внеску розраховується відповідно до страхового тарифу, встановленого законом, залежно від класу професійного ризику виробництва, до якого віднесено страхувальника (ч. 1 ст. 47 Закону № 1105-XIV, п. 4.1 Інструкції).

перевіряється правильність даних щодо основного виду діяльності для перевірки правильності встановлення страхового тарифу. Якщо з'ясувалося, що страхувальником сплачувалися внески не за основним видом діяльності, то йому доводиться правильний страховий тариф і проводиться відповідне нарахування (зі знаком «+», «-») страхових внесків за новим установленим тарифом (постанова Верховного Суду України від 25 листопада 2014 р. у справі № 21-294а14).

240.080.000 Пенсійне забезпечення

240.080.010 Загальні питання пенсійного забезпечення

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень ч. 4 ст. 4 Закону України від 8 липня 2010 р. № 2464-VI «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (далі — Закон № 2464-VI) щодо непоширення положень цього Закону на осіб, які отримують пенсію за вислугу років, призначену відповідно до Закону України від 9 квітня 1992 р. № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ» (далі — Закон № 2262-XII) незалежно від досягнення ними загального пенсійного віку, необхідного для пенсії за віком.

Згідно з п. 4 ч. 1 ст. 4 Закону № 2464-VI платниками єдиного внеску є фізичні особи — підприємці (далі — ФОП), у тому числі ті, які обрали спрощену систему оподаткування, та члени сімей цих осіб, які беруть участь у провадженні ними підприємницької діяльності.

За приписами ч. 4 ст. 4 цього Закону (зі змінами та доповненнями, внесеними Законом № 3609-VI, які набули чинності 6 серпня 2011 р.), особи, зазначені у п. 4 ч. 1 цієї статті, які обрали спрощену систему оподаткування, звільняються від сплати за себе єдиного внеску, якщо вони є пенсіонерами за віком або інвалідами та отримують відповідно до закону пенсію або соціальну допомогу. Такі особи можуть бути платниками єдиного внеску виключно за умови їх добровільної участі у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Аналізуючи зазначену норму, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України виходила з її буквального змісту, оскільки указане регулювання не має очевидної алогічності, суперечності, двозначності.

Таким чином, право не сплачувати єдиний внесок поширюється лише на осіб, прямо перерахованих в аналізованій нормі — пенсіонерів за віком або інвалідів, які отримують відповідно до закону пенсію або соціальну допомогу. Це право не поширюється на пенсіонерів за вислугою років, в тому числі на тих, які досягли пенсійного віку для пенсії за віком.

Пенсія за віком є одним із видів пенсійного страхування, і здійснюється за рахунок коштів,

що надходять від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування до відповідних страхових фондів, які не зараховуються до Державного бюджету України. Саме з цих фондів покриваються витрати на медичні профілактично-реабілітаційні заходи, допомогу на поховання пенсіонерів за віком тощо.

На відміну від пенсій за віком, правила призначення пенсій за вислугу років регламентується Законом № 2262-XII.

Статтею 8 зазначеного Закону передбачено, що виплата пенсій, у тому числі додаткових пенсій, доплат, надбавок та підвищень до них, компенсаційних виплат, встановлених законодавством, звільненням із служби військовослужбовцям, особам, які мають право на пенсію за цим Законом, та членам їх сімей забезпечується за рахунок коштів державного бюджету України.

За змістом ст. 7 Закону № 2262-XII встановлено, що військовослужбовцям, особам, які мають право на пенсію за цим Законом, які одночасно мають право на різні державні пенсії, призначається одна пенсія за їх вибором.

Отже, зазначеним Законом фактично визнається той факт, що пенсії, передбачені Законом України від 9 липня 2003 р. № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та Законом № 2262-XII, є різними державними пенсіями. Різниця при цьому обумовлюється юридичними та фактичними підставами призначення цих видів пенсій та джерелами фінансування.

повідно до Закону № 2262-XII, незважаючи на можливе досягнення ними загального пенсійного віку, необхідного для пенсії за віком (*постанова Верховного Суду України від 18 листопада 2014 р. у справі № 21-420a14; постанова Верховного Суду України від 18 листопада 2014 р. у справі № 21-379a14*).

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень ст. 24 Закону України від 13 грудня 1991 р. № 1977-ХІІ «Про наукову і науково-технічну діяльність» (далі — Закон № 1977-ХІІ), Переліку посад наукових працівників та Переліку посад працівників державних і комунальних музеїв, які провадять культурно-освітню та науково-дослідну діяльність, пов'язану з комплектуванням музейних зібрань, експозиційною, фондовою, видавничою, реставраційною, пам'яткоохоронною роботою, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 січня 2005 р. № 82 (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі — Перелік посад працівників державних і комунальних музеїв) щодо особливостей зарахування до стажу наукової роботи стажу роботи працівника музею на посадах, передбачених п. 3 цього Переліку.

Правовий статус наукового працівника, його пенсійне забезпечення та соціальний захист визначено Законом № 1977-ХІІ.

Статтею 1 зазначеного Закону встановлено, що науковий працівник — це вчений, який за основним місцем роботи та відповідно до трудового договору професійно займається науковою, науково-технічною, науково-організаційною або науково-педагогічною діяльністю та має відповідну кваліфікацію незалежно від наявності наукового ступеня або вченого звання, підтверджену результатами атестації.

У преамбулі Закону № 1977-ХІІ наголошується, що він визначає засади функціонування і розвитку науково-технічної сфери, створює умови для наукової і науково-технічної діяльності, а ст. 24 цього Закону свідчить про її безпосередню спрямованість на досягнення такої мети вже у самій назві — «Пенсійне забезпечення та соціальний захист наукового працівника». Зазначена стаття унормовує право на підвищені пенсії для осіб, які мають відповідний стаж наукової роботи, встановлює спеціальний порядок нарахування таких пенсій, а також умови обчислення наукового стажу.

Відповідно до частин 1 та 2 ст. 24 Закону № 1977-ХІІ держава встановлює для наукових (науково-педагогічних) працівників, які мають необхідний стаж наукової роботи, пенсії на рівні, що забезпечує престижність наукової праці та стимулює систематичне оновлення наукових кадрів. Пенсія науковому працівнику призначається при досягненні пенсійного віку, зокрема, жінкам — за наявності стажу роботи не менше 25 років, у тому числі стажу наукової роботи не менше 15 років.

Частиною 8 вищезазначеної статті встановлено, що перелік посад наукових (науково-педагогічних) працівників підприємств, установ, організацій, вищих навчальних закладів III—IV рівнів акредитації, перебування на яких дає пра-

во на призначення пенсії та виплату грошової допомоги у разі виходу на пенсію відповідно до цієї статті, затверджується Кабінетом Міністрів України з урахуванням положень статей 221, 222 Закону № 1977-ХІІ.

Кабінет Міністрів України постановою від 4 березня 2004 р. № 257 відповідно до припису названої вище статті затвердив Перелік посад наукових працівників, класифікація посад у якому здійснена на основі виокремлення груп посад наукових (науково-педагогічних) працівників залежно від підприємства, установи, організації, у яких відповідні категорії осіб працювали: 1) Президія Національної академії наук, Українська академія аграрних наук, Академія медичних наук, Академія педагогічних наук, Академія правових наук, Академія мистецтв (п. 1 зазначеного Переліку); 2) вищі навчальні заклади III-IV рівнів акредитації, наукові підрозділи у їхньому складі (п. 2); 3) наукові установи та організації (їх філіали, відділення тощо) (п. 3); 4) підприємства, установи, організації, не зазначені у пунктах 1—3 цього Переліку (п. 4).

Суспільні відносини у сфері музейної справи, правові, економічні, соціальні засади створення і діяльності музеїв України та особливості наукового формування, вивчення, обліку, зберігання, охорони і використання Музейного фонду України, його правовий статус визначено Законом України від 29 червня 1995 р. № 249/95-ВР «Про музеї та музейну справу» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі — Закон № 249/95-ВР).

Згідно із цим Законом музей — це науково-дослідний та культурно-освітній заклад, створений для вивчення, збереження, використання та популяризації музейних предметів та музейних колекцій з науковою та освітньою метою, залучення громадян до надбань національної та світової культурної спадщини.

Науково-дослідною (науково-технічною) установою є юридична особа незалежно від форми

власності, що створена в установленому законодавством порядку, для якої наукова або науково-технічна діяльність є основною і становить понад 70 відсотків загального річного обсягу виконаних робіт.

Відповідно до свого статуту комунальний заклад «Павлоградський історико-краєзнавчий музей» Павлоградської міської ради (далі — Музей) є культурно-освітнім та науково-дослідним закладом, заснованим органом місцевого само-

Колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що для зарахування стажу роботи працівника музею на посадах, передбачених п. 3 Переліку посад наукових працівників, до наукового, музей має бути науковою установою у розумінні ст. 1 Закону № 1977-XII. Оскільки Музей як наукова установа атестований не був, підтвердження, що наукова діяльність для нього є основною і становить понад 70 відсотків загального річного обсягу виконаних

врядування відповідно до Конституції України, Закону № 249/95-ВР, Основ законодавства про культуру, інших нормативно-правових актів.

Згідно з довідкою Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України Музей має статус комунальної організації та видами його діяльності відповідно до Класифікації видів економічної діяльності є «діяльність музеїв та охорона історичних місць і будівель».

робіт немає, його не можна віднести до наукової установи у розумінні ст. 1 Закону № 1977-XII, а тому час зайняття працівником музею посад, передбачених п. 3 Переліку посад наукових працівників (зокрема посад заступника директора, директора Музею), не можна зарахувати до стажу наукової роботи, зарахуванню підлягає лише час зайняття посад, передбачених п. 4 зазначеного Переліку (*постанова Верховного Суду України від 4 листопада 2014 р. у справі № 21-385а14*).

240.080.030 Обчислення і призначення пенсій. Перерахунок пенсій

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень статей 1 та 6 Закону України від 9 липня 2003 р. № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (далі — Закон № 1058-IV) щодо встановлення зобов'язання з нарахування і виплати підвищення до пенсії дітям війни, яке є додатковою виплатою особам, які визнані такими, що мають на нього право та неможливості обмеження таких нарахувань і виплат певним часовим проміжком.

Відповідно до ст. 1 Закону № 1058-IV пенсія — це щомісячна пенсійна виплата в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, яку отримує застрахована особа в разі досягнення нею передбаченого цим Законом пенсійного віку чи визнання її інвалідом, або отримують члени її сім'ї у випадках, визначених цим Законом.

Згідно з ч. 1 ст. 6 Закону № 1058-IV непрацездатні громадяни крім пенсійних виплат із системи пенсійного забезпечення мають право отримувати доплати, надбавки та підвищення до зазначених виплат, додаткову пенсію в порядку та за рахунок коштів, визначених законодавством.

Статтею 6 Закону України від 18 листопада 2004 р. № 2195-IV «Про соціальний захист дітей війни» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі — Закон № 2195-IV) встановлено підвищення на 30 відсотків мінімальної

пенсії за віком до пенсії або щомісячного довічного грошового утримання чи державної соціальної допомоги, що виплачується замість пенсії, для дітей війни.

Вихідним критерієм обчислення доплати до пенсії дітям війни виступає мінімальна пенсія за віком. Мінімальний розмір пенсії за віком згідно зі ст. 28 Закону № 1058-IV встановлюється у розмірі прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, визначеного законом. Будь-яких інших нормативно-правових актів, які б визначали механізм обчислення мінімальної пенсії за віком або встановлювали її розмір, немає.

Отже, пенсія є періодичним платежем, виплата якої, за загальним правилом, не обмежена у часі.

Підвищення до пенсії, яке є додатковою виплатою особі, яка визнана такою, що має на нього право, нерозривно пов'язано з виплатою пенсії і також має невизначений у часі граничний термін виплати.

Враховуючи зазначене, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України на підставі аналізу зазначених норм права дійшла

висновку, що підвищення до пенсії, яке є додатковою виплатою особі, яка визнана такою, що має на нього право, нерозривно пов'язано з виплатою пенсії і також має

невизначений у часі граничний термін виплати, тому, вирішуючи питання про зобов'язання нарахувати та виплатити відповідні періодичні платежі дітям війни, суди, у разі відсутності спору про право особи на отримання підвищення до пенсії або встановлення такого права в

судовому порядку, не мають підстав обмежувати орган, відповідальний за здійснення їх нарахування і виплати, певним часовим проміжком, якщо не відбулися зміни у законодавстві (*постанова Верховного Суду України від 8 липня 2014 р. у справі № 21-222а14*).

2. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень ст. 63 Закону України від 9 квітня 1992 р. № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (далі — Закон № 2262-XII), наказу Міністра оборони України від 5 листопада 2010 р. № 576 «Про внесення змін до наказу Міністра оборони України від 22 липня 2010 р. № 380 «Про бюджетну політику Міністерства оборони України на 2010 рік» (далі — наказ № 576) щодо права на перерахунок пенсій у зв'язку зі збільшенням розміру премій.

Відповідно до ч. 3 ст. 63 Закону № 2262-XII усі призначені за цим Законом пенсії підлягають перерахунку у зв'язку зі зміною розміру хоча б одного з видів грошового забезпечення відповідних категорій військовослужбовців, осіб, які мають право на пенсію за вказаним Законом, або у зв'язку із введенням для зазначених категорій осіб нових щомісячних додаткових видів грошового забезпечення (надбавок, доплат, підвищень) та премій у розмірах, встановлених законодавством. Перерахунок пенсій здійснюється на момент виникнення права на перерахунок пенсій і провадиться у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, у строки, передбачені ч. 2 ст. 51 цього Закону.

Як убачається із зазначеної норми права, підставою для проведення перерахунку пенсії є фактична зміна розміру хоча б одного з видів грошового забезпечення відповідних категорій військовослужбовців, проведена на підставі рішення суб'єкта владних повноважень, наділеного правом установлювати чи змінювати види грошового забезпечення військовослужбовців.

За правилами п. 1 Порядку проведення перерахунку пенсій, призначених відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13 лютого 2008 р. № 45, перерахунок раніше призначених згідно

Аналіз зазначених норм свідчить про те, що премія є складовою грошового забезпечення відповідних категорій військовослужбовців. Така премія, яку встановлено, зокрема, наказом № 576, носить індивідуальний характер і залежить від результатів служби конкретного військовослужбовця, індивідуальні

із Законом № 2262-XII пенсій проводиться в разі прийняття рішення Кабінетом Міністрів України про зміну розміру хоча б одного з видів грошового забезпечення для відповідних категорій військовослужбовців, осіб, які мають право на пенсію за цим Законом, або у зв'язку із введенням для них нових щомісячних додаткових видів грошового забезпечення (надбавок, доплат, підвищень) та премій у розмірах, установлених законодавством.

Постановою Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2007 р. № 1294 «Про упорядкування структури та умов грошового забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб», зокрема, Міністру оборони України дозволено здійснювати преміювання військовослужбовців (крім військовослужбовців строкової служби), осіб рядового і начальницького складу відповідно до їх особистого вкладу в загальний результат служби у межах фонду преміювання, утвореного в розмірі не менш як 10 % посадових окладів та економії фонду грошового забезпечення (підпункт 2 п. 5).

На виконання зазначеної постанови Міністр оборони України, зокрема, наказом № 576 встановив розміри премії військовослужбовцям у межах видатків, передбачених для їх грошового забезпечення у 2010 р.

заслуги якого не можуть бути розповсюджені на осіб, що працювали на цій посаді в попередні роки. Отже, встановлення такої премії не є підставою для перерахунку пенсії відповідно до ч. 3 ст. 63 Закону № 2262-XII (*постанова Верховного Суду України від 4 листопада 2014 р. у справі № 21-248а14*).

3. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень Угоди про гарантії прав громадян держав—учасниць Співдружності Незалежних Держав в галузі пенсійного забезпечення від 13 березня 1992 р. (далі — Угода) та ч. 4 ст. 42 Закону України від 9 липня 2003 р. № 1058-IV «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі — Закон № 1058-IV) щодо підстав для перерахунку пенсії громадянам України, які працюють за межами України.

Частиною 4 ст. 42 Закону № 1058-IV встановлено, що у разі якщо застрахована особа після призначення пенсії продовжувала працювати, перерахунок пенсії проводиться з урахуванням не менш як 24 місяців страхового стажу після призначення (попереднього перерахунку) пенсії незалежно від перерв у роботі.

У ч. 1 ст. 24 вказаного Закону надано визначення термінів «страховий стаж» та «застрахована особа». Страховий стаж — період (строк), протягом якого особа підлягала державному соціальному страхуванню, якою або за яку сплачувався збір на обов’язкове державне пенсійне страхування згідно із законодавством, що діяло раніше, та/або підлягає загальнообов’язковому державному пенсійному страхуванню згідно із цим Законом і за який сплачено страхові внески. Застрахована особа — фізична особа, яка відповідно до цього Закону підлягає загальнообов’язковому державному пенсійному страхуванню і сплачує (сплачувала) та/або за яку сплачуються чи сплачувалися в установленому законом порядку страхові внески на загальнообов’язкове державне пенсійне страхування та до накопичувальної системи загальнообов’язкового державного пенсійного страхування.

Аналіз указаних норм дає підстави вважати, що перерахунок пенсії проводиться за умов, що фізична особа є застрахованою, продовжувала працювати після призначення (попереднього перерахунку) пенсії та за наявності страхового стажу не менше як 24 місяці.

Відповідно до ст. 1 Угоди пенсійне забезпечення громадян держав—учасниць цієї Угоди та членів їх сімей здійснюється за законодавством держави, на території якої вони проживають.

Статтею 6 Угоди передбачено, що для встановлення права на пенсію громадянам держав—учасниць Угоди зараховується трудовий стаж, набутий на території будь-якої з цих держав, а

також на території колишнього СРСР за час до набрання чинності цією Угодою. Розмір пенсії за Угодою обчислюють із заробітку (доходу) за періоди роботи, які зараховуються до трудового стажу.

Зазначені положення Угоди, гарантуючи захист прав громадян у сфері пенсійного забезпечення, стосуються призначення пенсії, а не її перерахунку та передбачають, що пенсійне забезпечення громадян держав—учасниць цієї Угоди та членів їх сімей здійснюється за законодавством держави, на території якої вони проживають. Стаж, набутий на території будь-якої з держав—учасниць Угоди, та заробіток (дохід) за періоди роботи, які зараховуються до трудового стажу, враховуються лише при призначенні пенсії.

Водночас відповідно до абзацу 4 ч. 1 ст. 10 Закону України від 8 липня 2010 р. № 2464-VI «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування» платниками, які мають право на добровільну сплату єдиного внеску, є: громадяни України, які працюють за межами України, — на загальнообов’язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття, у зв’язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням. Частиною 2 вказаної статті визначено, що особи, зазначені в ч. 1 цієї статті, беруть добровільну участь у системі загальнообов’язкового державного соціального страхування протягом строку, визначеного в договорі про добровільну участь у системі загальнообов’язкового державного соціального страхування, але не менше одного року. Таким чином, громадяни України, які працюють за межами України, мають право брати добровільну участь у системі загальнообов’язкового державного соціального страхування шляхом укладення відповідного договору та сплати ними єдиного внеску.

Виходячи із зазначеного колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що перерахунок пенсії громадянам України, які працюють за межами України, відповідно до положень ч. 4

ст. 42 Закону № 1058-IV можливий у разі їх добровільної участі у системі загальнообов’язкового державного соціального страхування (постанова Верховного Суду України від 25 листопада 2014 р. у справі № 21-457а14).

4. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень постанови Кабінету Міністрів України від 17 липня 1992 р. № 393 «Про порядок обчислення вислуги років, призначення та виплати пенсій і грошової допомоги особам офіцерського складу, прапорщикам, мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби та військової служби за контрактом, особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та членам їхніх сімей» (далі — постанова № 393) щодо особливостей обчислення вислуги років на пільгових умовах курсантам військово-учбових закладів, які проходили службу у віддаленій місцевості за часів СРСР.

За приписами абзацу 9 п. 1 постанови № 393 для призначення пенсії за вислугу років відповідно до Закону України від 9 квітня 1992 р. № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ» особам офіцерського складу, прапорщикам, мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби та військової служби за контрактом, особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ до вислуги років зараховується дійсна військова служба у Радянській Армії та Військово-Морському Флоті, прикордонних, внутрішніх, залізничних військах, в органах державної безпеки та інших військових формуваннях колишнього СРСР, а також служба в органах внутрішніх справ колишнього СРСР та інші види служби і періоди роботи, які відповідно до законодавства колишнього СРСР зараховувалися до вислуги років для призначення пенсій військовослужбовцям, а також особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ. Вислуга років (у тому числі на пільгових умовах) у цьому випадку обчислюється у порядку, встановленому законодавством колишнього СРСР, якщо цією постановою не передбачено більш пільгових умов зарахування до вислуги років часу служби для призначення пенсій військовослужбовцям та особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ.

У п. 3 постанови № 393 міститься перелік підстав для зарахування до вислуги років для призначення пенсії на пільгових умовах, до яких не належить період навчання у Далекосхідному вищому загальновійськовому командному училищі з 1 серпня 1988 р. по 17 серпня 1992 р.

Таким чином, системний аналіз зазначених норм права дав колегії суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України підстави вважати, що правовідносини щодо зарахування часу навчання Особи 1 у Далекосхідному вищому загальновійськовому командному училищі мають бути врегульовані законодавством колиш-

Пунктом 4 постанови № 393 встановлено, що строкова військова служба зараховується до вислуги років для призначення пенсій особам, зазначеним в абзаці 1 п. 1 цієї постанови, у календарному обчисленні, а в разі її проходження в умовах, визначених у п. 3 цієї постанови, у віддалених і високогірних місцевостях або в інших умовах, які згідно із законодавством колишнього СРСР були підставою для зарахування до вислуги років для призначення пенсії на пільгових умовах, — у відповідному пільговому обчисленні.

Відповідно до додатка № 1 до постанови Ради Міністрів СРСР від 15 грудня 1990 р. № 1290 «Про вислугу років для призначення пенсій особам офіцерського складу, прапорщикам, мічманам та військовослужбовцям надстрокової служби, особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ і грошової допомоги цим військовослужбовцям, особам начальницького і рядового складу та їх сім'ям» військову службу осіб офіцерського складу, прапорщиків, мічманів та військовослужбовців надстрокової служби, зокрема, в Амурській області з 1 січня 1985 р. було віднесено до служби у віддаленій місцевості з пільговими умовами обчислення вислуги — один місяць служби за півтора місяця.

У ст. 5 Закону СРСР від 12 жовтня 1967 р. № 1950-VII «Про загальний військовий обов'язок» (далі — Закон 1950-VII) передбачено, що військова служба складається з дійсної військової служби та служби у запасі Збройних Сил СРСР.

Згідно з ч. 2 ст. 11 Закону № 1950-VII громадяни, прийняті до військово-учбових закладів, перебувають на дійсній військовій службі.

нього СРСР, яким не було передбачено обчислення вислуги років на пільгових умовах військовослужбовцям строкової служби, до яких прирівнювалися курсанти військово-учбових закладів, у тому числі й ті, котрі проходили службу у віддаленій місцевості (постанова Верховного Суду України від 11 листопада 2014 р. у справі № 21-495а14).

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування ст. 13 Закону України від 5 листопада 1991 р. № 1788-ХІІ «Про пенсійне забезпечення» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі — Закон № 1788-ХІІ) та п. 4 Порядку проведення атестації робочих місць за умовами праці, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 1 серпня 1992 р. № 442 (далі — Порядок проведення атестації, постанова № 442 відповідно) щодо зарахування до пільгового стажу, який дає право на пенсію за віком на пільгових умовах, періоду роботи працівника за результатами попередньої атестації робочих місць за умовами праці, у разі не проведення керівником підприємства, організації чергової атестації у строк, визначений законодавством.

Відповідно до п. «а» ч. 1 ст. 13 Закону № 1788-ХІІ на пільгових умовах мають право на пенсію за віком, незалежно від місця останньої роботи, працівники, зайняті повний робочий день на підземних роботах, на роботах з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці, — за списком № 1 виробництв, робіт, професій, посад і показників, затверджуваним Кабінетом Міністрів України, і за результатами атестації робочих місць: чоловіки — після досягнення 50 років і при стажі роботи не менше 20 років, із них не менше 10 років на зазначених роботах; жінки — після досягнення 45 років і при стажі роботи не менше 15 років, із них не менше 7 років 6 місяців на зазначених роботах.

Атестація робочих місць здійснюється на підприємствах, в організаціях та установах незалежно від форм власності і господарювання згідно з Порядком проведення атестації та розробленими на виконання постанови № 442 Методичними рекомендаціями для проведення атестації робочих місць за умовами праці, затвердженими постановою Міністерства праці України (далі — Мінпраці) від 1 вересня 1992 р. № 41 (далі — Методичні рекомендації).

Основна мета атестації, як впливає із зазначених нормативних актів, полягає у регулюванні відносин між власником або уповноваженим ним органом і працівниками у галузі реалізації права на здорові й безпечні умови праці, пільгове забезпечення, пільги та компенсації за роботу у несприятливих умовах.

Згідно з п. 4 Порядку проведення атестації та підпунктом 1.5 п. 1 Методичних рекомендацій періодичність проведення атестації робочих місць визначається безпосередньо колективним договором підприємства і проводиться не рідше одного разу на 5 років.

Відповідальність за своєчасне та якісне проведення атестації покладається на керівника підприємства чи організації.

Результати атестації використовуються при встановленні пенсій за віком на пільгових умовах, пільг і компенсацій за рахунок підприємств та організацій, обґрунтуванні пропозицій про внесення змін і доповнень до списків № 1 і № 2 виробництв, робіт, професій, посад і показників, що дають право на пільгове пенсійне забезпечення, а також для розробки заходів щодо поліпшення умов праці та оздоровлення працюючих.

Відповідно до п. 3 Порядку застосування Списків № 1 і № 2 виробництв, робіт, професій, посад і показників при обчисленні стажу роботи, що дає право на пенсію за віком на пільгових умовах, затвердженого наказом Мінпраці від 18 листопада 2005 р. № 383 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 1 грудня 2005 р. за № 1451/11731), при визначенні права на пенсію за віком на пільгових умовах застосовуються Списки, що чинні на період роботи особи. До пільгового стажу зараховується весь період роботи на відповідних посадах або за професіями незалежно від дати їх внесення до Списків за умови підтвердження документами відповідних умов праці за час виконання роботи до 21 серпня 1992 р. та за результатами проведення атестації робочих місць за умовами праці після 21 серпня 1992 р.

У п. 4.2 зазначеного Порядку застосування списків йдеться про те, що результати атестації (як вперше проведеної, так і чергової) застосовуються при обчисленні стажу, який дає право на пенсію за віком на пільгових умовах, впродовж 5 років після затвердження її результатів, за умови, якщо впродовж цього часу на даному підприємстві не змінювались докорінно умови і характер праці (виробництво, робота, робоче місце), що дають право на призначення пенсії за віком на пільгових умовах. У разі докорінної зміни умов і характеру праці для підтвердження права на пенсію за віком на пільгових умовах має бути проведена позачергова атестація.

Аналіз зазначених норм дає підстави для висновку, що своєчасно проведена атестація робочих місць за умовами праці є одним із заходів соціального захисту працівників, який має сприяти реалізації прав на здорові й безпечні умови праці, пільгове пенсійне забезпечення, пільги та компенсації за роботу у несприятливих умовах.

Атестація має проводитися у передбачені п. 4 Порядку проведення атестації строки, а відповідальність за своєчасність та

якість її проведення покладається на керівника підприємства, організації.

Якщо чергова атестація була проведена з порушенням передбачених п. 4 Порядку проведення атестації строків, а працівник до її проведення виконував роботу, яка дає право на пенсію за віком на пільгових умовах, цей період його роботи має бути зарахований до пільгового стажу за результатами попередньої атестації (*постанова Верховного Суду України від 16 вересня 2014 р. у справі № 21-307а14*).

240.080.060 Пенсії в разі втрати годувальника

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень ст. 33 Закону України від 23 вересня 1999 р. № 1105-XIV «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі — Закон № 1105-XIV) щодо особливостей страхових виплат пенсії у зв'язку з втратою годувальника.

Статтею 1 Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне страхування від 14 січня 1998 р. № 16/98-ВР (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі — Основи) встановлено, що загальнообов'язкове державне соціальне страхування — це система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту, що включає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом, громадянами, а також бюджетних та інших джерел, передбачених законом.

Відповідно до ст. 4 Основ, залежно від страхового випадку, є такі види загальнообов'язкового державного соціального страхування: пенсійне страхування; страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням; медичне страхування; страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності; страхування на випадок безробіття; інші види страхування, передбачені законами України. Відносини, що виникають за зазначеними видами загальнообов'язкового державного соціального страхування, регулюються окремими законами, прийнятими відповідно до цих Основ.

1 січня 2004 р. набрав чинності Закон України від 9 липня 2003 р. № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»

(далі — Закон № 1058-IV), який частково дублює норми раніше прийнятого, але ще чинного Закону України від 5 листопада 1991 р. № 1788-XII «Про пенсійне забезпечення» (далі — Закон № 1788-XII).

Пунктом 16 Прикінцевих положень Закону № 1058-IV передбачено, що до приведення законодавства України у відповідність із цим Законом закони України та інші нормативно-правові акти застосовуються в частині, що не суперечить цьому Закону. Положення Закону № 1788-XII застосовуються в частині визначення права на пенсію за віком на пільгових умовах і за вислугу років.

Оскільки за змістом указаної норми дія Закону № 1788-XII не поширюється на визначення права на пенсію у зв'язку з втратою годувальника, ці відносини регулюються Законом № 1058-IV.

Відповідно до ч. 8 ст. 36 Закону № 1058-IV пенсії у зв'язку з втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, призначаються відповідно до Закону № 1105-XIV.

Згідно зі ст. 33 зазначеного Закону у разі смерті потерпілого право на одержання щомісячних страхових виплат (пенсій згідно з підпунктом «д» п. 1 ч. 1 ст. 21 цього Закону) мають непрацездатні особи, які перебували на утриманні померлого або мали на день його смерті право на одержання від нього утримання, а також дитина померлого, яка народилася протягом не більш як десятимісячного строку після його смерті. Такими непрацездатними особами є, серед іншого, жінки, які досягли 55 років, і чоловіки, які досягли 60 років, якщо вони не працюють.

Пунктом 5 ч. 1 ст. 24 Закону № 1105-XIV Фонд соціального страхування від нещасних випадків (далі — Фонд) зобов'язано співпрацювати з фондами з інших видів соціального страхування у фінансуванні заходів, пов'язаних з матеріальним забезпеченням та наданням соціальних послуг застрахованим, у кожному конкретному випадку, спільно приймаючи рішення щодо того, хто з них братиме участь у фінансуванні цих заходів.

Перелік соціальних послуг та виплат, які здійснюються та відшкодовуються Фондом, передбачений ст. 21 Закону № 1105-XIV.

Відповідно до цієї статті Фонд зобов'язаний у встановленому законом порядку своєчасно та в

Проаналізувавши зазначені норми права, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах дійшла висновку, що страхові виплати пенсії у зв'язку з втратою годувальника відповідно до Закону № 1105-XIV Фонд виплачує у разі настання страхового випадку виключно особам, які мають право на одержання щомісячних страхових виплат (пенсій згідно з підпунктом «д» п. 1 ч. 1 ст. 21 цього Закону), перелік яких міститься у ст. 33 зазначеного Закону. У разі якщо осо-

повному обсязі відшкодовувати шкоду, заподіяну працівникові внаслідок ушкодження здоров'я, в тому числі пенсії у зв'язку з втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, у разі настання страхового випадку.

Статтею 28 Закону № 1105-XIV встановлено, що страховими виплатами є грошові суми, які згідно зі ст. 21 цього Закону Фонд виплачує застрахованому чи особам, які мають на це право, у разі настання страхового випадку. Зазначені грошові суми, в тому числі, складаються із страхової виплати пенсії у зв'язку з втратою годувальника.

би, яким призначені пенсії у зв'язку з втратою годувальника, не підпадають під визначений ст. 33 Закону № 1105-XIV перелік осіб, які мають право на одержання страхової виплати пенсії у зв'язку з втратою годувальника, витрати, понесені управлінням Пенсійного фонду України у зв'язку з виплатою та доставкою таких пенсій, не підлягають відшкодуванню Фондом (*постанова Верховного Суду України від 8 липня 2014 р. у справі № 21-240а14*).

240.080.070 Пенсії за вислугу років

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування ст. 43 Закону України від 9 квітня 1992 р. № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі — Закон № 2262-XII) щодо необхідності врахування доплат, які мають постійний характер при призначенні пенсії за вислугу років.

Частиною 3 ст. 43 Закону № 2262-XII встановлено, що пенсії особам офіцерського складу, прапорщикам і мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби та військової служби за контрактом, особам, які мають право на пенсію за цим Законом, та членам їх сімей обчислюються з розміру грошового забезпечення, враховуючи відповідні оклади за посадою, військовим (спеціальним) званням, процентну надбавку за вислугу років, щомісячні додаткові види грошового забезпечення (надбавки, доплати, підвищення) та премії в розмірах, установлених законодавством, та у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Відповідно до п. 1 постанови Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2007 р. № 1294

Аналіз зазначених норм матеріального права дає підстави вважати, що касаційний суд у справі, що розглядається, дійшов обґрунтованого висновку про те, що невключення до грошового атестату та неврахування відповідачами зазначеної доплати при призначенні пенсії позивачу є неправомірними, оскільки позивач отримував щомісячно до-

«Про упорядкування структури та умов грошового забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу» (далі — постанова № 1294) грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу складається з посадового окладу, окладу за військовим (спеціальним) званням, щомісячних (підвищення посадового окладу, надбавки, доплати, винагороди, які мають постійний характер, премії) та одноразових додаткових видів грошового забезпечення.

Додаток 26 до постанови № 1294 передбачає, зокрема, такий додатковий вид грошового забезпечення осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ, як доплату за службу в нічний час, у розмірі 35 % посадового окладу.

плату за службу в нічний час, а отже така доплата мала постійний характер та підлягала врахуванню при призначенні пенсії за вислугу років (*постанова Верховного Суду України від 30 вересня 2014 р. у справі № 21-306а14; постанова Верховного Суду України від 11 листопада 2014 р. у справі № 21-449а14*).

240.080.100 Виплата пенсії

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування положень ст. 7 Закону України від 9 квітня 1992 р. № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (далі — Закон № 2262-XII), постанови Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2007 р. № 1294 «Про упорядкування структури та умов грошового забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу» (далі — постанова № 1294) та п. 4 Порядку проведення перерахунку пенсій, призначених відповідно до Закону № 2262-XII, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13 лютого 2008 р. № 45 (далі — Порядок, постанова № 45 відповідно) щодо відсутності у законодавстві норм про збереження щомісячної доплати до пенсії при поновленні виплати пенсії, яка була припинена у зв'язку з переходом на пенсію, призначену за іншим законом.

Відповідно до ст. 11 Закону № 2262-XII законодавство про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб, які мають право на пенсію за цим Законом, базується на Конституції України і складається з цього Закону, Закону № 1058-IV та інших нормативно-правових актів України, прийнятих відповідно до цих законів.

Згідно зі ст. 7 Закону № 2262-XII військовослужбовцям, особам, які мають право на пенсію за цим Законом, та членам їх сімей, які одночасно мають право на різні державні пенсії, призначається одна пенсія за їх вибором.

Суди встановили, що 18 серпня 2009 р. Особа 1 звернулася до Головного управління Пенсійного фонду України в Сумській області із заявою про поновлення виплати їй пенсії за вислугу років за нормами Закону № 2262-XII. Заяву позивача було задоволено, виплату пенсії за вислугу років на підставі Закону № 2262-XII їй було поновлено з 18 серпня 2009 р., однак уже без щомісячної доплати до пенсії, яку позивач отримував з 1 січня 2008 р. на підставі проведеного орга-

Враховуючи зазначене, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України на підставі аналізу зазначених норм права дійшла висновку, що Законом № 2262-XII та іншим законодавством у сфері пенсійного забезпечення громадян не передба-

ном Пенсійного фонду України (далі — ПФУ) перерахунку пенсії відповідно до положень ст. 63 Закону № 2262-XII, постанови № 1294 та п. 4 Порядку.

Підстави поновлення виплати пенсії, призначеної відповідно до Закону № 2262-XII, передбачені статтями 28, 62 цього Закону, згідно з якими поновлення виплати пенсії здійснюється інвалідам в разі переривання ними інвалідності та громадянам, які виїжджали на постійне місце проживання за кордон.

Саме за таких обставин відповідно до ч. 2 ст. 49 Закону України від 9 липня 2003 р. № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» поновлення виплати пенсії здійснюється за рішенням територіального органу ПФУ протягом 10 днів після з'ясування обставин та наявності умов для відновлення її виплати.

Разом з тим Особі 1 було припинено виплату пенсії у зв'язку з переходом на інший вид пенсії, а тому при поверненні до раніше призначеної пенсії відповідно до норм Закону № 2262-XII фактично відбулося її нове призначення.

чено збереження щомісячної доплати до пенсії при поновленні виплати пенсії, яка була припинена у зв'язку з переходом на пенсію, призначену за іншим законом (постанова Верховного Суду України від 9 грудня 2014 р. у справі № 21-540а14).

**240.110.000 Пільги, компенсації,
гарантії окремих категорій громадян**

1. Висновок Верховного Суду України про правильне застосування п. 14 ст. 20 Закону України від 28 лютого 1991 р. № 796-XII «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі — Закон № 796-XII) щодо порядку визначення розмірів грошової компенсації вартості продуктів харчування за медичними нормами, встановлюваними центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я.

Відповідно до п. 14 ст. 20 Закону № 796-XII особи, віднесені до категорії 1 (п. 1 ст. 14), забезпечуються продуктами харчування за медичними нормами з обов'язковим прикріпленням до відповідних магазинів за місцем проживання. Зазначеним особам компенсується 50 процентів вартості продуктів харчування за медичними нормами, встановлюваними Міністерством охорони здоров'я.

Згідно зі ст. 62 цього Закону роз'яснення порядку його застосування провадиться у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, рішення якого є обов'язковими для виконання міністерствами та іншими центральними органами державної виконавчої влади України, місцевими органами державної виконавчої влади, всіма суб'єктами господарювання, незалежно від їх відомчої підпорядкованості та форм власності.

За п. 9 Порядку використання коштів державного бюджету для програм, пов'язаних із соціальним захистом громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2005 р. № 936 (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі — Порядок, постанова № 936 відповідно) Міністерством праці та соціальної політики України (на сьогодні — Міністерство соціальної політики України; далі — Мінпраці) в десятиденний строк після

Аналіз зазначених норм матеріального права дає підстави для висновку, що визначення розмірів передбаченої п. 14 ст. 20 Закону № 796-XII грошової компенсації належить до повноважень Мінпраці. Розміри цієї компенсації

прийняття закону про Державний бюджет України на відповідний рік, виходячи з розроблених Міністерством охорони здоров'я України фізіологічних (медичних) норм харчування, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 21 травня 1992 р. № 258, і даних Державного комітету статистики України щодо середніх цін на продукти харчування, що склалися в регіонах за попередні три місяці, визначає в розрізі Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя розміри грошової компенсації вартості продуктів харчування відповідно до Закону № 796-XII для громадян, віднесених до категорій 1 і 2, потерпілих дітей у разі захворювання кровотворних органів (гострі лейкози), щитовидної залози (аденома, рак), на злоякісні пухлини, а також для батьків потерпілих дітей, які не відвідують дитячі дошкільні та шкільні заклади і не забезпечуються продуктами харчування.

Відповідно до Закону № 796-XII та на виконання п. 9 постанови № 936 Мінпраці наказом від 24 січня 2011 р. № 23 затвердило розміри грошової компенсації вартості продуктів харчування громадянам, які віднесені до категорій 1 і 2 осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, на 2011 р., зокрема, у Львівській області для громадян, віднесених до 1 категорії, — 302 грн.

затверджуються у десятиденний строк після прийняття закону про Державний бюджет України на відповідний рік (постанова Верховного Суду України від 28 жовтня 2014 р. у справі № 21-258а14).

*(Продовження матеріалу буде опубліковано
в наступних номерах)*